

Avans Hogeschool

Bouwmanagement en Vastgoed

Beperkte opleidingsbeoordeling

Inleiding

Dit visitatierapport bevat de beoordeling van de bestaande hbo-bacheloropleiding Bouwmanagement en Vastgoed van Avans Hogeschool. De beoordeling is uitgevoerd door een visitatiepanel dat door NQA in opdracht van Avans Hogeschool is samengesteld. Het panel is in overleg met de opleiding samengesteld en is voorafgaand aan de visitatie goedgekeurd door de NVAO.

Het rapport beschrijft de bevindingen, overwegingen en conclusies van het panel. Het is opgesteld conform het *Beoordelingskader voor de beperkte opleidingsbeoordeling* van de NVAO (22 november 2011) en het *NQA Protocol 2013 voor de beperkte opleidingsbeoordeling*.

De visitatie heeft plaatsgevonden op 12 en 13 november 2013.

Het visitatiepanel bestond uit:

De heer drs. W.C Verbaan (voorzitter, domeindeskundige)

De heer prof. dr. P. van Gool (domeindeskundige)

De heer ir. P. Lubbers (domeindeskundige)

De heer B. Werz (studentlid)

Mevrouw ing. I.J.M. de Jong, auditor van NQA, trad op als secretaris van het panel.

Bij de aanvraag werd door de instelling een kritische reflectie aangeboden die naar vorm en inhoud voldeed aan de eisen van het desbetreffende beoordelingskader van de NVAO en aan de eisen van het *NQA Protocol 2013*.

Het panel heeft de kritische reflectie bestudeerd en een bezoek aan de opleiding gebracht. De kritische reflectie en alle overige (mondeling en schriftelijk) verstrekte informatie hebben het visitatiepanel in staat gesteld om tot een weloverwogen oordeel te komen.

Het visitatiepanel verklaart dat de beoordeling van de opleiding in onafhankelijkheid heeft plaatsgevonden.

Utrecht, 8 januari 2014

Panelvoorzitter

De heer drs. W.C Verbaan

Panelsecretaris

Mevrouw ing. I.J.M. de Jong

Samenvatting

Het panel beoordeelt de opleiding Bouwmanagement en Vastgoed locatie Tilburg van Avans Hogescholen in haar geheel als **voldoende**.

De opleiding wordt aangeboden in de voltijdvariant en kent twee majors. In de major vastgoed ligt het accent op het proces van ontwikkelen, beheren en exploiteren van gebouwen en gebieden. In de major stedenbouwkunde ligt het accent op de ruimtelijke, infrastructurele, economische en juridische dimensie van gebiedsontwikkeling. De major Stedenbouwkunde wordt afgebouwd (vanaf 2012-2013 vindt er geen instroom meer plaats).

Standaard 1 Beoogde eindkwalificaties - Goed

De opleiding richt zich op projectontwikkeling (gebied- en locatieontwikkeling) en (strategische) vastgoedexploitatie en beheer. De opleiding combineert techniek en commercie/management op het vlak van bouwkunde en bedrijfskunde en legt de basis voor het geven van leiding en het sturen en beheersen van (bouw-)processen in termen van tijd, geld en kwaliteit. De opleiding hanteert de landelijke competenties en heeft deze duidelijk uitgewerkt met inbegrip van de Dublin descriptoren. De komende jaren zal aandacht voor internationalisering nodig zijn, al heeft het panel begrip voor de prioriteiten die de opleiding zich tot nu toe heeft gesteld. Het panel is onder de indruk van de wijze waarop de opleiding zich sinds de oprichting in 2009 heeft ontwikkeld. De opleiding is in staat gebleken om grote veranderingen in het werkveld te incorporeren in het curriculum. De intensieve contacten die de opleiding met het werkveld onderhoudt, dragen daar in belangrijke mate aan bij.

Standaard 2 Onderwijsleeromgeving - Voldoende

Het opleidingsprogramma bestaat uit vier studiejaar en is verdeeld in vier blokken per studiejaar. De propedeuse vindt voornamelijk binnenschools plaats, behoudens de praktijkweken, waarin bijvoorbeeld excursies plaatsvinden. Na de propedeuse volgen de studenten een oriënterende stage van 30 EC. De tweede helft van het tweede jaar en de eerste helft van het derde jaar (kernfase) bestaat uit onderwijs op de opleidingslocatie. Vervolgens vindt een beroepsspecifieke stage plaats in de tweede helft van het derde jaar. Jaar vier staat in het teken van afstuderen. De studenten starten met een minor (30 EC) en vervolgens vindt het afstudeerproject (30 EC) plaats. De propedeuse is voor beide majors gelijk, daarin krijgen studenten de basiskennis en vaardigheden aangereikt die voor beide majors gedurende de opleiding van belang zijn. De invulling van de stages, de minor en het afstuderen is studentenspecifiek. De kernfase is per major verschillend. In de major Stedenbouwkunde krijgen studenten cursussen als: stadsinbreiding, inrichting landschap, planologie en sociologie. Voor de major Vastgoed krijgen studenten cursussen als: treasury management, fiscaal recht, uitvoering utiliteit en business ethics. In de opleiding werken studenten aan de benodigde kennis en vaardigheden in modules en aan actuele, reallife projecten waarin kennis en vaardigheden in combinatie worden toegepast.

Het panel stelt vast dat de opleiding een samenhangend curriculum heeft weten te ontwikkelen. Het betrokken en gekwalificeerde docententeam heeft daaraan een grote bijdrage geleverd.

De begeleiding voor studenten is op orde, ook al zien studenten niet altijd het nut in van studieloopbaanbegeleiding. De opleiding beschikt over een uitgedacht didactisch concept in de vorm van een leerlijnenmodel en studenten krijgen gevarieerde werkvormen aangeboden. De competenties zijn zorgvuldig vertaald naar het onderwijs. Het panel heeft daarnaast enkele punten ter aanbeveling voor de opleiding, zoals: de diepgang van enkele modules, het monitoren van de studielast en zo nodig aanpassen, het vergroten van de hoeveelheid werkplekken voor studenten, alsmede het versterken van de relatie met het lectoraat en bijbehorende thema's.

Standaard 3 Toetsing en gerealiseerde eindkwalificaties - Voldoende

De opleiding heeft het toetsbeleid duidelijk uitgewerkt en per leerlijn aangegeven op welke wijze de toetsing plaatsvindt. Zo vindt er toetsing plaats op basis van een project-eindproduct, presentaties, een assessment op persoonlijke bijdrage, casustoetsen of een opdracht. De studieloopbaanbegeleiding wordt getoetst door middel van een e-portfolio. Het panel stelt vast dat de toetsen goed aansluiten op de leerstof. Het panel heeft duidelijk de afname van de sturing door de docent in de projectopdrachten teruggezien. Studenten worden gedurende de opleiding met verschillende toetsvormen geconfronteerd en worden zowel in een groep als individueel beoordeeld. De opleiding heeft voldoende oog voor het individuele oordeel voor elke student, al kan de zichtbaarheid en de verslaglegging daarvan verbeterd worden.

Het laatste half jaar van de opleiding is ingericht als afstudeerfase. De student toont in het afstuderen aan dat hij als beginnend beroepsbeoefenaar voldoet aan de gestelde competenties. Studenten werken in duo's aan een complexe opdracht waarin theorie en praktijk worden verbonden met praktijkgericht onderzoek en/of ontwerp. De opleiding heeft in de afstudeerhandleiding de afstudeerprocedure, de eisen aan de afstudeeropdracht en de eisen aan het afstudeerbedrijf vastgelegd. Het panel is positief over de afstudeerwerken die tot nu toe opgeleverd zijn (in 2012-2013 zijn de eerste 22 studenten afgestudeerd). Het cijfer van het panel kwam in de meeste gevallen vrijwel overeen met het cijfer van de opleiding. Het beter vastleggen van een toelichting op een (individueel) oordeel is een aandachtspunt voor de opleiding.

Studenten werken aan actuele en zeer bruikbare vraagstukken. Het panel stelt vast dat de scripties hbo-waardig zijn en dat alle Dublin descriptoren te herkennen zijn. De producten zijn zeer bruikbaar voor de beroepspraktijk. Studenten pakken actuele en redelijk complexe vraagstukken aan. Wat het panel betreft, mag het vraagstuk voor een afstudeerduo best iets uitdagender zijn. Het panel pleit daarin niet voor meer productie zoals informatie verzamelen, maar vooral voor meer oordeelsvorming. Studenten blijken moeite te hebben met het beschouwen van alle gevonden informatie en het daaraan verbinden van een conclusie die gerelateerd is aan de onderzoeksvraag. Een ander punt van aandacht voor de opleiding is de uniformiteit in de afstudeerwerken. Het panel heeft grote verschillen in omvang bijvoorbeeld aangetroffen. Het panel vindt het kort en bondig kunnen rapporteren van groot belang voor afgestudeerden van deze opleiding en vraagt hiervoor dan ook de aandacht van de opleiding.

Inhoudsopgave

1	Basisgegevens van de opleiding	9
2	Beoordeling	11
	Standaard 1 Beoogde eindkwalificaties	11
	Standaard 2 Onderwijsleeromgeving	14
	Standaard 3 Toetsing en gerealiseerde eindkwalificaties	19
3	Eindoordeel over de opleiding	25
4	Aanbevelingen	27
5	Bijlagen	29
	Bijlage 1 Eindkwalificaties van de opleiding	31
	Bijlage 2 Overzicht opleidingsprogramma	33
	Bijlage 3 Deskundigheden leden visitatiepanel en secretaris	35
	Bijlage 4 Bezoekprogramma	41
	Bijlage 5 Bestudeerde documenten	45
	Bijlage 6 Overzicht bestudeerde afstudeerwerken	47
	Bijlage 7 Verklaring van volledigheid en correctheid	49

1 Basisgegevens van de opleiding

Administratieve gegevens van de opleiding

1. Naam opleiding in CROHO	Bouwmanagement en Vastgoed
2. Registratienummer opleiding in CROHO	39232
3. Oriëntatie en niveau	Hbo-bachelor
4. Aantal studiepunten	240 EC
5. Afstudeerrichting	Major Vastgoed Major Stedenbouw (in afbouw, vanaf 2012-2013 vindt er geen instroom meer plaats)
6. Variant	Voltijd
7. Locatie	Tilburg
8. Jaar vorige visitatie en datum besluit NVAO	Vorige visitatie (toets nieuwe opleiding): 26 augustus 2008 Besluit NVAO: 24 maart 2009
9. Code of conduct	Ja

Administratieve gegevens van de instelling

10. Naam instelling	Avans Hogeschool
11. Status instelling	Bekostigd
12. Resultaat instellingstoets kwaliteitszorg	Instellingstoets behaald

Kwantitatieve gegevens over de opleiding

Tabel 1: Uitval uit het eerste jaar

Cohort	2009	2010	2011
Uitval	20,9 %	24,1 %	28,28 %

Tabel 2: Uitval uit de bachelor

Cohort	2009
Uitval	11,1%

Tabel 3: Rendement van de bachelor

De opleiding Bouwmanagement en Vastgoed is gestart in het schooljaar 2009-2010. In het schooljaar 2012-2013 worden de eerste afstudeerders opgeleverd. Er zijn daarom geen rendementcijfers beschikbaar die terugkijken naar het rendement van de afgelopen vijf jaar.

Tabel 3a: Instroom cohort BMV

Instroom naar vooropleiding					
	2009	2010	2011	2012	2013
Havo E&M	21	29	20	14	18
Havo N&T	5	16	9	6	7
MBO Econ	7	10	5	4	6
MBO Bouw	9	16	18	11	7
Col. Doctum	4	3	0	3	2
Overig	0	7	0	0	0
	46	81	52	38	40

Tabel 3b: In- en doorstroom cohorten BMV

Cohort	Tot	Examendoel			Vt/I Geslacht			Cohorten					totaal	
		Gesl.	nog in P	nog in B	Volt	M	V	2009	2010	2011	2012	2013		
2009	46	19	11	16	46	42	4	46						46
2010	117	19	27	71	117	93	24	37	80					117
2011	148	19	21	108	148	115	33	33	62	53				148
2012	164	19	35	110	164	131	33	33	56	38	37			164
2013	160		56	104	160	123	37	12	52	38	18	40		160

Tabel 4: Docentkwaliteit

Graad	Bachelor	MArch/MSc	PhD
Percentage	15 %	80 %	5 %

Tabel 5: Student- docentratio*

Ratio
23,1 : 1 (1500 – 90 FTE)

*) Peildatum september 2012

Tabel 6: Contacturen*

Studiejaar	1	2	3	4
Contacturen	12,5	12	12	5 - 12**

*) In klokuren, inclusief lessen, beoordelingen, tentamens, excursies/praktijkweken, exclusief: stagebegeleiding, studieloopbaanbegeleiding, afstudeerbegeleiding en examen.

***) afhankelijk van gekozen minor

2 Beoordeling

Het visitatiepanel beschrijft hieronder per standaard van het NVAO beoordelingskader de bevindingen, overwegingen en conclusies. Het eindoordeel over de opleiding volgt in hoofdstuk 3.

Standaard 1 Beoogde eindkwalificaties

De beoogde eindkwalificaties van de opleiding zijn wat betreft inhoud, niveau en oriëntatie geconcretiseerd en voldoen aan internationale eisen.

Bevindingen

Beroep

De opleiding richt zich op projectontwikkeling (gebied- en locatieontwikkeling) en (strategische) vastgoedexploitatie en beheer. De opleiding combineert techniek en commercie/management op het vlak van bouwkunde en bedrijfskunde en legt de basis voor het geven van leiding en het sturen en beheersen van (bouw-)processen in termen van tijd, geld en kwaliteit. In de major vastgoed ligt het accent op het proces van ontwikkelen, beheren en exploiteren van gebouwen en gebieden. In de major stedenbouwkunde ligt het accent op de ruimtelijke, infrastructurele, economische en juridische dimensie van de gebiedsontwikkeling.

Context

De opleiding is in 2009 gestart en sindsdien is het werkveld van Bouwmanagement en Vastgoed sterk van karakter veranderd. De financiële en economische crisis, die heeft geleid tot een vastgoedcrisis, heeft zich sterk in de bouwwereld gemanifesteerd. De gevolgen hiervan voor het werkveld zijn nog niet volledig uitgekristalliseerd, maar de opleiding heeft gedurende haar relatief korte bestaan noodgedwongen verschillende wijzigingen doorgevoerd. De opleiding richtte zich aanvankelijk vooral op de voorkant van de vastgoedketen (initiatief en projectontwikkeling). Uit gesprekken met werkveldvertegenwoordigers bleek dat steeds meer aandacht nodig is voor ketenbenadering, herbestemmingsvraagstukken en exploitatie en beheer. Daarvoor is een andere invulling van de competenties nodig. De opleiding heeft daarop vrij snel na de start besloten de focus te verbreden met inbegrip van voornoemde punten. Het panel is positief over de wijze waarop de opleiding de actuele veranderingen, tijdens de doorontwikkeling van de opleiding, heeft gerealiseerd.

Eindkwalificaties

De eindkwalificaties van de opleiding zijn gebaseerd op de landelijke domeincompetenties Built Environment uit 2006. Binnen het domein vallen onder andere de opleidingen bouwkunde, civiele techniek, milieukunde en verkeerskunde.

De domeincompetenties zijn opgesteld door de Hoger Onderwijsgroep Bouw & Ruimte en gevalideerd door vertegenwoordigers uit het werkveld. In 2013-2014 wordt een geactualiseerd landelijk beroepsprofiel verwacht.

De opleiding heeft specifieke invulling aan de landelijke competenties gegeven door de domeincompetentie Ondernemen en managen toe te voegen. Daarnaast heeft de opleiding aanpassingen gedaan in de invulling van de andere vijf domeincompetenties. Bij de domeincompetentie 'initiëren' heeft (markt-)onderzoek een prominentere rol gekregen en aan de competentie 'ontwerpen' zijn een programma van eisen, stakeholders en risicoanalyse toegevoegd.

De opleiding heeft in een bijlage bij de kritische reflectie inzichtelijk gemaakt op welke wijze de competenties in het programma aan de orde komen. Voor beide majors is een dergelijk schema uitgewerkt. Het panel heeft door deze schema's snel inzicht gekregen in de wijze waarop de opleiding is opgebouwd.

De domeincompetenties zijn gebaseerd op de Dublin descriptoren. De opleiding heeft de Dublin descriptoren verder uitgewerkt naar drie niveaus: basisniveau, advanced niveau en bachelorniveau. In een overzicht is de relatie tussen de Dublin descriptoren en het programma helder weergegeven, zo stelt het panel vast. Het panel vindt dat de opleiding een doordachte uitwerking heeft gemaakt van de competenties, de Dublin descriptoren en van het programma.

Betrokkenheid werkveld

Het werkveld is op verschillende manieren betrokken bij de opleiding. Onder andere door stage- en afstudeerprojecten, het verzorgen van gastcolleges en door het beschikbaar stellen en bijdragen aan projectopdrachten in de modules. De inbreng van het werkveld is daarnaast structureel georganiseerd via een academiebrede werkveldadviesraad en een opleidingsspecifieke werkveldcommissie BMV. De zeven leden van de werkveldcommissie bestrijken voor de opleiding relevante werkgebieden, zoals de gemeentelijk vastgoed, commercieel vastgoed, de bedrijfstak bouw, vastgoed als belegging, architectuur en stedenbouw, alsmede volkshuisvesting.

Het panel heeft met vertegenwoordigers van de werkveldcommissie gesproken en is positief over de inbreng van het werkveld in de opleiding. De commissie heeft een betrokken indruk op het panel gemaakt en is duidelijk begaan met de opleiding. Er vinden regelmatig bijeenkomsten plaats waarin de opleiding wijzigingen in het programma voorlegt en de commissie de opleiding informeert over actuele ontwikkelingen in het werkveld. De commissie wordt goed geïnformeerd door de opleiding.

Profilering

De opleiding in Tilburg heeft bij de ontwikkeling van de opleiding overleg gevoerd met de enige andere opleiding Bouwmanagement & Vastgoed in Nederland (Inholland). Beide opleidingen hebben hetzelfde Croho-nummer, maar verschillen op enkele hoofdlijnen. Zo heeft de opleiding in Tilburg de sterke nadruk op bouwprocesmanagement van Inholland niet overgenomen. Uit het werkveldonderzoek in Tilburg, bleek een bredere term gewenst.

De kerntaken van de bouwprocesmanager bij Inholland zijn sterk gericht op projectleiding en projectcoördinatie van concrete bouwprojecten. De opleiding in Tilburg richt zich meer op de regiefunctie in het gehele ontwikkel-, realisatie- en beheer/exploitatieproces van gebouwen en gebieden, waarbij de concrete uitvoering van een bouwproject bij andere professionals ligt.

Verder is het competentieprofiel van Tilburg iets afwijkend ten opzichte van die van Inholland. De vier kennisgebieden van Inholland zijn door de opleiding in Tilburg overgenomen als themalijnen. De vier fasen zijn iets aangepast en verdeeld in zes fasen.

De opleiding heeft in haar kritische reflectie van verschillende landen (België, het Verenigd Koninkrijk en Duitsland) aangegeven welke vergelijkbare opleidingen er worden aangeboden. De kennisgebieden van de Britse bacheloropleiding Real Estate komen het meest overeen met de Tilburgse opleiding. Het is opvallend dat de meeste opleidingen in het domein Real Estate veelal in het economisch domein geplaatst zijn.

Internationalisering

Het thema Internationalisering is niet prominent in de opleiding aanwezig, zo stelt het panel vast. Voorheen was in blok 6 (tweede blok, derde studiejaar) een excursie van een week naar Engeland ingepland, maar studenten vonden dit een te dure vorm van oriëntatie. De opleiding heeft dit aspect daarop vervangen door het vak Engelse communicatie gedurende de gehele opleiding.

Op advies van de werkveldcommissie heeft de opleiding prioriteit gegeven aan de ontwikkeling van de opleiding. Het panel heeft begrip voor deze keuze, maar verwacht dat veranderingen in het vakgebied de komende jaren alsnog aandacht voor internationalisering van de opleiding vragen.

Overwegingen en conclusie

Het panel is onder de indruk van de wijze waarop de opleiding zich sinds de oprichting heeft ontwikkeld. De opleiding hanteert de landelijke competenties en heeft deze duidelijk uitgewerkt met inbegrip van de Dublin descriptoren. Het panel stelt vast dat de opleiding verschillende duidelijke keuzes heeft gemaakt ten aanzien van de profilering. Dat vindt het panel positief. De komende jaren zal aandacht voor internationalisering nodig zijn, al heeft het panel begrip voor de prioriteiten die de opleiding heeft gesteld. De opleiding is in staat gebleken om in haar korte bestaan grote veranderingen in het werkveld te incorporeren in de opleiding. De intensieve contacten die de opleiding met het werkveld onderhoudt dragen daar in belangrijke mate aan bij.

Het panel is van oordeel dat het oordeel **goed** bij deze standaard op zijn plaats is.

Standaard 2 Onderwijsleeromgeving

Het programma, het personeel en de opleidingsspecifieke voorzieningen maken het voor de instromende studenten mogelijk de beoogde eindkwalificaties te realiseren.

Bevindingen

Opbouw programma

Het opleidingsprogramma bestaat uit vier studie jaren en is verdeeld in vier blokken per studiejaar. De propedeuse vindt voornamelijk binnenschools plaats, behoudens de praktijkweken, waarin bijvoorbeeld excursies plaatsvinden. Na de propedeuse volgen studenten de oriënterende stage van 30 EC. De tweede helft van het tweede jaar en de eerste helft van het derde jaar (kernfase) bestaat uit onderwijs op de opleiding. Vervolgens vindt de beroepsspecifieke stage plaats in de tweede helft van het derde jaar. Jaar vier staat in het teken van afstuderen. De studenten starten met een minor (30 EC) en vervolgens vindt het afstudeerproject (30 EC) plaats.

Studenten konden tot studiejaar 2012-2013 kiezen voor twee majors: Stedenbouwkunde en Vastgoed. De major Stedenbouwkunde wordt sinds 2012-2013 afgebouwd; er worden geen nieuwe studenten meer aangenomen. De studenten die reeds gestart zijn in de major Stedenbouwkunde kunnen de major afronden. Het panel benoemt dan ook waar nodig de verschillen tussen beide majors. De opbouw van het studieprogramma is beide majors gelijk, de invulling van het programma is verschillend. De propedeuse is voor beide majors gelijk; daarin krijgen studenten de basiskennis en vaardigheden aangereikt die voor beide majors gedurende de opleiding van belang zijn. De invulling van de stages, de minor en het afstuderen is majorspecifiek. De kernfase is per major verschillend. In de major Stedenbouwkunde krijgen studenten cursussen als: stadsinbreiding, inrichting landschap, planologie en sociologie. Voor de major Vastgoed krijgen studenten cursussen als: treasury management, fiscaal recht, uitvoering utiliteit en business ethics. In bijlage 2 is een overzicht van het programma opgenomen.

Didactisch concept en werkvormen

Het didactisch concept is vastgelegd in het *Opleidingsplan Bouwmanagement en Vastgoed 2013-2014* en is voor studenten uitgelegd in de *Studiegids Academie Bouw & Infra*. Het onderwijs is opgebouwd conform het leerlijnenmodel en bevat de volgende vier leerlijnen: de integrale leerlijn (projectonderwijs en stages), de conceptuele leerlijn (cursusonderwijs), de vaardigheden leerlijn (trainingen en practica) en de studieloopbaanlijn. Enkele belangrijke kenmerken van het didactisch concept zijn: opdrachten die direct gerelateerd zijn aan de beroepspraktijk, leren via gevarieerde werkvormen en een focus op aantrekkelijk en motiverend onderwijs.

In de cursussen en trainingen krijgen studenten de benodigde kennis en vaardigheden aangereikt door de docent. De docent legt de theorie uit in hoor- en werkcolleges. In de lessen passen studenten het geleerde toe door middel van opdrachten.

De cursussen en trainingen zijn bedoeld om studenten te leren beroepsbeslissingen te nemen, ontwerpen te maken of adviezen te geven. In de trainingen werken studenten aan beroepsvaardigheden, zoals: (schriftelijk) communiceren, statistisch rekenen, argumenteren en onderhandelen.

In de projecten acteert de docent wat meer op de achtergrond en gaan studenten zelfstandig of in een groep aan de slag met een opdracht.

Het panel is positief over de wijze waarop de opleiding de leerlijnen heeft uitgewerkt. Ze zijn duidelijk zichtbaar in het curriculum. Het leerlijnenmodel wordt duidelijk geborgd door de onderwijscommissie. Het panel stelt vast dat de studenten een gevarieerd programma aangeboden krijgen.

Kennis

Het curriculum is opgebouwd aan de hand van zes themalijnen: Project, Regelgeving, Ruimte, Techniek, Bedrijfskunde en Vaardigheden. In de themalijnen Regelgeving, Ruimte, Techniek en Bedrijfskunde werken studenten aan kennisvakken, zoals taxatieleer, integrale gebouwconcepten, regelgeving in de stedenbouw, rechtspersonenrecht en fiscaal recht.

Het panel heeft de literatuurlijst van de opleiding bestudeerd en stelt vast dat de basiswerken aanwezig zijn. Het panel vraagt de aandacht van de opleiding voor literatuur over risicomanagement en resultaatgericht vastgoedonderhoud. Het panel heeft de inhoud van verschillende onderwijseenheden bekeken. Naar het oordeel van het panel kunnen de modules Begroten en bewaken van investeringskosten (P2) en Bouwmethoden en constructies (P3) aan diepgang winnen. De overige modules die het panel heeft bestudeerd, vond het panel van gemiddeld tot goed niveau.

Uit gesprekken met studenten blijkt dat zij de studielast verschillend ervaren. Studenten besteden gemiddeld zo'n 30 uur per week aan de opleiding, zo blijkt uit het gesprek. In combinatie met de constatering van het panel dat enkele vakken aan diepgang kunnen winnen, vraagt het panel de aandacht van de opleiding voor het monitoren van de studielast en daar waar mogelijk aanpassingen door te voeren.

Het panel heeft daarnaast de aansluiting van de opleiding met de vooropleiding van de studenten besproken. Daaruit blijkt dat iedere student, ongeacht vooropleiding hetzelfde programma volgt. Het panel snapt deze keuze van de opleiding, maar voor studenten is een zekere differentiatie naar vooropleiding wellicht een manier om hen beter te equiperen en nog meer uit de studie te laten halen. Havisten en vwo'ers hebben bijvoorbeeld minder bouwtechnische kennis dan hun mbo-bouwkundecollega's en hebben geregeld meer kennis van wiskunde en andere exacte vakken. Het panel pleit overigens niet voor grote verschillen in de opleiding naar vooropleiding, maar ziet dit punt als een aanbeveling voor de opleiding.

Vaardigheden

In de themalijn Vaardigheden krijgen studenten de benodigde beroepsvaardigheden aangeleerd, zoals presenteren, gespreksvaardigheden en vergaderen, Engelse spreek- en schrijfvaardigheden, alsmede onderzoeksvaardigheden.

In de leerlijn 'project' komt de inhoud van de themalijnen integraal aan de orde in praktijkcases en -projecten. Zo werken studenten in de propedeuse aan de volgende projecten: Nederland 2020, ontwerpen vakantiewoning, ontwikkelen bestemmingsplannen, vastgoedontwikkeling. In de kernfase werken studenten aan projecten op het gebied van: gebiedsontwikkeling, verbeteren en herbestemmen, exploitatie en beheersstrategie. Het panel heeft aansprekende voorbeelden van de projecten gezien. Studenten noemen de projecten motiverend en werken enthousiast aan een projectopdracht. Zij zijn gedreven om het project tot een goed einde te brengen. Met name de aanwezigheid van een 'echte' opdrachtgever draagt daar aan bij.

Studenten werken over het algemeen in groepen aan een project. Om de samenwerking goed te laten verlopen wordt vooraf een samenwerkingscontract opgesteld. Uit het gesprek met studenten blijkt dat zij erin getraind worden om elkaar aan te spreken op eventueel meeliftgedrag. Verder wordt elke student bij een project individueel bevraagd op de inhoud van het product. Het panel is hier positief over.

De praktijkweken gedurende de propedeuse gebruikt de opleiding om actualiteiten in het vakgebied aan de orde te stellen. Dat gebeurt bijvoorbeeld via excursies, beursbezoeken, seminars, lezingen, gastcolleges en workshops. Het panel heeft een voorbeeld van een tweedaagse excursie ingezien naar Antwerpen, waarbij studenten een presentatie op het gemeentehuis hebben bijgewoond, een bezoek hebben gebracht aan het archief en een stadswandeling hebben gemaakt.

Stage

De opleiding heeft bewust gekozen voor een oriënterende stageperiode aan het begin van studiejaar 2. In deze stage ervaart de student de praktijk van alledag. De student loopt mee en voert verschillende werkzaamheden uit. Deze stage is nadrukkelijk bedoeld als transfermoment voor de student. Hij komt de theorie uit het eerste jaar tegen in de praktijk. In de tweede helft van het derde studiejaar vindt de beroepsspecifieke stage plaats. De student ontwikkelt beroepsspecifieke en algemene competenties (met name 'toepassen kennis en inzicht' en 'communiceren'). In de eerste stage ligt de nadruk met name op observeren, terwijl bij de tweede stage de nadruk met name ligt op participeren. Studenten geven in het gesprek met het panel aan dat er duidelijke verschillen tussen beide stages zitten. Zij geven aan dat ze de theorie kunnen toepassen in de praktijk en dat zij de stage nuttig vinden. Studenten die bij een aannemers- of bouwbedrijf gaan stagelopen geven aan dat zij behoefte hebben meer (bouw-)technische kennis.

Praktijkgericht onderzoek

De opleiding beoogt met het aanleren van onderzoeksvaardigheden de student vraagtekens te laten zetten bij bestaande praktijken en theorieën en hen praktische problemen kritisch en creatief te laten benaderen om te komen tot innovatieve oplossingen.

Studenten werken gedurende de projecten aan praktijkgericht onderzoek en in blok 5 of 6 is er aandacht voor onderzoeksmethoden en -technieken. Het panel stelt vast dat de opleiding wel aandacht besteedt aan praktijkgericht onderzoek, maar dat de losse curriculumonderdelen nog geen geheel vormen. Het panel heeft in het onderzoeksbeleid voor de komende drie jaar goede initiatieven daartoe gezien.

Daarnaast beveelt het panel aan om de relatie met het lectoraat en de daaraan verbonden thema's van het onderzoeksprogramma (Lean, Green en het Building Information Model) te versterken.

Vertaling competenties naar programma

Bij de ontwikkeling van het programma zijn eerst de competentiematrix en de blauwdrukken opgesteld. Vervolgens zijn door de onderwijscommissie de competenties en de BoKS geconcretiseerd in trefwoorden, waaronder leerdoelen en beroepsproducten. De opleiding heeft in 2012-2013 de competentiematrix geactualiseerd. Het panel heeft inzage gekregen in de competentiematrix en stelt vast dat de eindkwalificaties duidelijk gerelateerd zijn aan curriculumonderdelen. Daarnaast heeft het panel modulebeschrijvingen bestudeerd en stelt vast dat de handleidingen duidelijk en volgens een vast format zijn uitgewerkt. In de handleidingen worden onder andere de volgende onderdelen behandeld: de casus, de eindopdracht, de leerdoelen, de lesplanning met deelopdrachten per week, literatuur en beoordeling. In de handleidingen wordt tevens verwezen naar actuele artikelen, zo stelt het panel vast.

Begeleiding

Naast de zes themalijnen, is in het curriculum voorzien in een studieloopbaanlijn. In deze lijn worden studenten door een studieloopbaanbegeleider ondersteund bij het maken van keuzes in de opleiding, bijvoorbeeld ten aanzien van stage, de minor en het afstuderen. De student legt in een digitaal portfolio zijn ontwikkeling gedurende de opleiding vast. Uit het gesprek met studenten en evaluatieresultaten blijkt dat studenten het nut van studieloopbaanbegeleiding en het invullen van het e-portfolio in het kader van persoonlijke ontwikkeling niet altijd inzien. Het panel vindt de inhoud van de studieloopbaanlijn wel belangrijk voor de studenten. Wellicht zou de opleiding het gevoel van nut kunnen vergroten bij studenten door de opdrachten te relateren aan het beroep en de competenties. Overigens is de begeleiding van studenten tijdens de studie goed geregeld en een positief punt van de opleiding. Studenten geven het panel mee dat zij met vragen altijd terecht kunnen bij de docenten en dat de communicatielijnen kort zijn.

Docenten

De opleiding wordt verzorgd door acht kerndocenten, aangevuld met twaalf docenten uit de Academie voor Bouw en Infra. Van de docenten is 80% academisch geschoold. Dertien van de twintig docenten beschikken over relevante werkervaring. Daarnaast hebben drie docenten indirecte kennis van het werkveld door deelname aan de werkveldadviescommissie en stage- en afstudeerbegeleiding.

De opleiding heeft in de kritische reflectie inzichtelijk gemaakt over welke inhoudelijke expertise de docenten beschikken in relatie tot de themalijnen. Uit het overzicht en uit de verkorte cv's van de docenten blijkt dat het docententeam inhoudelijk gekwalificeerd is om het onderwijs te verzorgen. Zestien van de twintig docenten beschikken over didactische vaardigheden door vooropleiding of didactische cursussen.

Het panel heeft kennisgemaakt met een gedreven en betrokken docententeam.

De docenten zijn gekwalificeerd, blijven goed op de hoogte van actuele ontwikkelingen en zijn betrokken bij verschillende netwerken in het werkveld. Uit de gesprekken met studenten blijkt dat zij positief zijn over de docenten. Docenten zijn goed in staat om de theorie aan de hand van actuele cases in de praktijk uit te leggen.

Voorzieningen

De opleiding wordt aangeboden op de locatie Tilburg van Avans Hogescholen. Op de locatie zijn, naast de reguliere onderwijslokalen, overlegruimten en werkplekken beschikbaar. Daarnaast beschikt de locatie over een mediatheek. De mediatheek beheert zowel de collectie boeken en tijdschriften als de databanken. De opleiding maakt gebruik van de digitale leeromgeving Blackboard. Studenten kunnen daarin de studiehandleidingen, onderwijsmaterialen en hun e-portfolio vinden. Voor ICT-gerelateerde vragen kunnen de studenten terecht bij de digitale helpdesk.

Het panel is rondgeleid op de locatie en stelt vast dat de noodzakelijke voorzieningen aanwezig zijn om het onderwijs te verzorgen. De beschikbaarheid van werkplekken voor studenten is daarbij een punt van aandacht. Studenten ervaren een groot tekort aan werkplekken, zo blijkt uit gesprekken en uit de scores van evaluaties. Hoewel de initiatieven op korte termijn positief zijn, vraagt het panel hiervoor blijvend de aandacht van de opleiding. In de mediatheek is bouwmanagement gerelateerde literatuur voldoende aanwezig.

Evaluaties

Het panel heeft tijdens de visitatie met studenten gesproken over de evaluaties in de opleiding. Zij geven aan dat ze weinig van de resultaten meekrijgen. Het panel heeft dit besproken met de opleiding. De opleiding heeft sinds een jaar een evaluatievitrine ingericht op Blackboard waar studenten de resultaten van evaluaties kunnen bekijken. Het panel heeft inzage gehad in het systeem en is positief over de wijze waarop de opleiding verbeteringen in modulen documenteert. Het panel stelt vast dat de opleiding aantoonbaar aan verbeteringen werkt. Het panel beveelt wel aan om aandacht te besteden aan het communiceren van veranderingen naar aanleiding van evaluatieresultaten aan studenten. Daarmee zou mogelijk de respons van studenten verhogen.

Borging

De borging van de leeromgeving en de inhoudelijke samenhang ligt bij de onderwijscommissie. De onderwijscommissie is academiebreed samengesteld. Het panel heeft een positieve indruk van de onderwijscommissie gekregen. Met name het waken over het inbedden van alle eindkwalificaties in het curriculum vindt het panel goed op orde.

Overwegingen en conclusie

Het panel stelt vast dat de opleiding een samenhangend curriculum heeft weten te ontwikkelen. Het betrokken docententeam heeft daaraan een grote bijdrage geleverd. Het panel heeft verschillende positieve punten ten aanzien van het curriculum geconstateerd, zoals: de begeleiding van studenten, het didactisch concept, het docententeam, de vertaling van competenties naar het onderwijs en de aantoonbare verbeteringen in modulen.

Daarnaast heeft het panel verschillende constatering gedaan waar de opleiding de komende periode aandacht voor mag hebben zoals: de diepgang van enkele modules, de studielast, de werkplekken voor studenten en het versterken van de relatie met het lectoraat. De opleiding vertoont duidelijk basiskwaliteit en de aandachtspunten zijn nadrukkelijk bedoeld als onderdelen om de opleiding verder te helpen in haar ontwikkeling.

Het panel beoordeelt de onderwijsleeromgeving als **voldoende**.

Standaard 3 Toetsing en gerealiseerde eindkwalificaties

De opleiding beschikt over een adequaat systeem van toetsing en toont aan dat de beoogde eindkwalificaties worden gerealiseerd.

Bevindingen

Systeem van toetsing

De uitgangspunten van het toetsbeleid van de opleiding zijn vastgelegd in het *Toetsboek AB&I, 2012-2013*. Eén van de belangrijkste uitgangspunten is dat de toetsing uitgaat van de hechte relatie tussen de aspecten: leerdoelen, programma en toetsing. De beoordelingsvormen zijn per leerlijn vastgelegd in het *Leerlijnenmodel AB&I*. In de studiehandleidingen is informatie opgenomen over de toetsvorm, de beoordelingscriteria en de normering van de toets.

In het *Toetsboek AB&I 2012-2013* is uitgewerkt op welke wijze de opleiding werkt aan borging van toetskwaliteit. Zo moet de toets voorzien zijn van een beoordelingsinstructie waaruit blijkt hoe de beoordeling zal plaatsvinden en hoe de waardering wordt bepaald. De toets dient tevens voor afname gevalideerd te zijn door alle betrokken docenten.

Bij beroepsproducten waar studenten in groepen aan werken, worden aanvullende individuele toetsactiviteiten uitgevoerd. Elke vorm van onderwijs wordt verschillend getoetst:

- Bij de toetsing van projecten gaat het erom of de student of het projectteam, voldaan heeft aan de opdracht en of het beroepsproduct voldoet aan de specificaties van de opdrachtgever. Studenten worden beoordeeld op basis van het eindproduct, presentatie, een assessment en op persoonlijke bijdrage;
- Bij de toetsing van cursussen gaat het erom of de student in staat is de geboden theorie toe te passen en de gemaakte keuzes kan verantwoorden. Dat wordt bijvoorbeeld gedaan in een casustoets of met een opdracht;
- Bij de toetsing van een training gaat het om de vraag of de student de werkmodellen correct kan toepassen. Daarbij worden productvaardigheden (bijvoorbeeld een AutoCadtekening) en procesvaardigheden (bijvoorbeeld een presentatie) getoetst in een demonstratie of een product;
- De studieloopbaanbegeleiding wordt getoetst door middel van het e-portfolio.

Het panel heeft verschillende toetsen en opdrachten bestudeerd en stelt vast dat de toetsen goed aansluiten op de leerstof. De toetsen laten een opbouw in complexiteit in de praktijkblokken zien. Enkele toetsen mogen wat het panel betreft wat diepgaander, bijvoorbeeld de toetsen voor constructie en begroting. Het panel heeft verschillende toetsen bestudeerd die van goed niveau zijn, bijvoorbeeld de toets voor taxatieleer. Het panel heeft duidelijk de afname van de sturing door de docent in de projectopdrachten teruggezien.

Examencommissie

De examencommissie is op academieniveau aangesteld en vertegenwoordigt de volgende vier opleidingen: Bouwkunde, Civiele techniek, Bouwtechnische bedrijfskunde en Bouwmanagement en Vastgoed. In de samenstelling van de commissie is rekening gehouden met de vertegenwoordiging van eventueel meerdere locaties.

De examencommissie bestaat uit vijf leden waaronder een voorzitter en een secretaris. De examencommissie rapporteert elk studiejaar aan het College van Bestuur door middel van een Jaarverslag. Uit het *Jaarverslag 2011-2012* blijkt dat alle leden van de examencommissie geschoold zijn, onder andere: Avans training examencommissies, examencommissie nieuwe taken en toetskwaliteit in het hoger onderwijs.

De examencommissie heeft het bewaken van de toetskwaliteit gedelegeerd aan de toetscommissie. De toetscommissie is tevens academiebreed samengesteld en bestaat uit leden van elke betrokken opleiding en uit leden van de Onderwijscommissie en de examencommissie. De toetscommissie is begin studiejaar 2012-2013 geïnstalleerd. Komend studiejaar gaat de toetscommissie werken aan: steekproeven en planmatig beoordelen van toetsen, controle op consistentie tussen de toetsen en het beleid, alsmede toezien op een soepele organisatie van toetsing. Uit het gesprek met het panel en uit de notulen blijkt dat de toetscommissie recent gestart is en inmiddels ongeveer een jaar operationeel is. Het panel vindt dat de toetscommissie voortvarend van start is gegaan en heeft er vertrouwen in dat de commissie de komende jaren haar ambities op het gebied van kwaliteitsbewaking zal waarmaken.

Realisatie beoogde eindkwalificaties

Het laatste half jaar van de opleiding is ingericht als afstudeerfase. De student toont in het afstuderen aan dat hij als beginnend beroepsbeoefenaar voldoet aan de gestelde competenties. Studenten werken in duo's aan een complexe opdracht waarin theorie en praktijk worden verbonden met een praktijkgericht onderzoek en/of ontwerp. De opleiding heeft in de afstudeerhandleiding de afstudeerprocedure, de eisen aan de afstudeeropdracht en de eisen aan het afstudeerbedrijf vastgelegd. De opleiding kiest ervoor dat studenten in duo's afstuderen. Studenten die individueel willen afstuderen kunnen daartoe een verzoek indienen bij de examencommissie.

De opdracht dient onder andere actualiteitswaarde te hebben en moet voortvloeien uit een reële behoefte van een organisatie. De opdracht moet voldoende complex zijn en aansluiten bij de werkzaamheden van een beginnend beroepsbeoefenaar op hbo-niveau. De opleiding stelt daarbij de eis dat het afstudeerbedrijf een dergelijke opdracht kan bieden en begeleiding op hbo-niveau kan verzorgen.

Het afstudeertraject bestaat uit een voorbereidingsdeel en het afstuderen zelf. Voordat de studenten aan het afstuderen mogen beginnen, moet het voorbereidingsdeel voldoende zijn afgesloten. Zodra de student een bedrijf, een opdracht en een afstudeercompagnon heeft, verzoekt de student om toegelaten te worden tot het afstuderen. De afstudeercoördinator en de begeleider bij het voorbereiden toetsen of aan alle eisen is voldaan en geven een voorlopige goedkeuring. Vervolgens krijgt het afstudeerduo twee afstudeerdocenten toegewezen die hen begeleiden.

Bij de start van het afstuderen stellen de studenten een plan van aanpak op en presenteren dit aan de afstudeerbegeleider tijdens het eerste bezoek aan het bedrijf. Na goedkeuring verbinden de drie partijen zich aan de uitvoering van de opdracht. Halverwege de afstudeerperiode vindt een tussenpeiling plaats en kort voor het afstuderen wordt een tweede peiling gehouden. De afstudeerbegeleiders bespreken de conceptrapportage en geven feedback. Na deze tweede peiling ontvangen de studenten een advies om zich wel of niet aan te melden voor het afstuderen.

Oordeel panel over afstudeerwerken

Het panel heeft elf afstudeerscripties bestudeerd. Daarvan heeft de opleiding er vier vooraf aan het panel toegezonden en de overige scripties heeft het panel gezamenlijk op locatie bestudeerd. Het panel heeft alle scripties bestudeerd waarover de opleiding tot nu toe beschikt. Gezien het relatief korte bestaan van de opleiding zijn in 2013 de eerste 21 studenten afgestudeerd.

Het panel is in de basis positief over de afstudeerwerken. Het panel stelt vast dat de scripties hbo-waardig zijn en dat alle Dublin descriptoren te herkennen zijn. De producten zijn zeer bruikbaar voor de beroepspraktijk. Studenten pakken actuele en redelijk complexe vraagstukken aan. Wat het panel betreft mag het vraagstuk voor een afstudeerduo best iets uitdagender zijn. Het panel pleit daarin niet voor meer productie zoals informatie verzamelen, maar vooral voor meer oordeelsvorming. Studenten blijken moeite te hebben met het beschouwen van alle gevonden informatie en het daaraan verbinden van een conclusie die gerelateerd is aan de onderzoeksvraag. Het panel verwacht dat als de onderzoeksvaardigheden in het programma iets explicieter aan de orde komen, de studenten hier bij het afstuderen meer bedreven in zijn.

Verder heeft het panel opmerkingen gemaakt over het hanteren van de Nederlandse taal in de afstudeerproducten. De opleiding heeft dit zelf ook geconstateerd en passende actie ondernomen. Zo moeten alle studenten een Nederlandse taaltoets behalen binnen de propedeuse en moeten de docenten dezelfde toets op een iets hoger niveau ook behalen. Ook hier heeft het panel de verwachting dat de ingezette acties zullen leiden tot verbetering. Een ander punt van aandacht voor de opleiding is de uniformiteit in de afstudeerwerken. Het panel heeft grote verschillen in omvang bijvoorbeeld aangetroffen. Het panel vindt kort en bondig kunnen rapporteren van groot belang voor afgestudeerden van deze opleiding en vraagt hiervoor dan ook de aandacht van de opleiding.

Beoordeling afstuderen

De beoordeling van het afstuderen vindt plaats in de afstudeerzitting. De studenten verzorgen een presentatie en daarbij moeten studenten hun individuele bijdrage kunnen aantonen en verantwoorden. De beoordeling wordt uitgevoerd door de twee afstudeerbegeleiders. Daarbij houden zij rekening met het advies van de bedrijfsbegeleider en/of een externe deskundige. Externe deskundigen leveren een bijdrage door als gecommiteerde mede toe te zien op het niveau van afstuderen en bewaken de uniformiteit van de beoordelingen. Voorafgaand aan de afstudeerzittingen vindt een docentenvergadering plaats waarbij alle projecten worden besproken. Ieder docentenkoppel licht het conceptoordeel toe. Het eindoordeel wordt na de afstudeerzitting vastgesteld. Het panel is positief over deze vorm van kalibratie rond de beoordeling van het afstuderen en vindt een goed voorbeeld om de beoordelingen met elkaar te bespreken.

Bij de beoordeling maken de docenten gebruik van het beoordelingsformulier afstuderen. Het formulier bestaat uit de volgende onderdelen: Projectaanpak (10%), Professionaliteit (10%), Praktijkonderzoek, casus, proces (60%) en de Presentatie (20%).

Het panel heeft de beoordelingsformulieren bestudeerd en is het eens met de oordelen die de opleiding heeft gegeven. Op een enkele scriptie week het panel in beperkte mate af van het cijfer dat door de opleiding gegeven is, maar alle eindwerken voldoen aan het beoogde eindniveau.

Het panel vindt het positief dat een externe deskundige betrokken is bij de beoordeling van het afstuderen, te meer omdat beide beoordelaars tevens begeleiders van het afstudeerduo zijn. Het panel pleit ter versterking van de onafhankelijkheid in de beoordeling voor een formele rol van deze externe of voor een beoordeling van een docent die niet bij de begeleiding betrokken is.

Het is het panel opgevallen dat de cijfers voor de twee studenten van een afstudeerduo in veel gevallen gelijk zijn. Na het gesprek met beoordelaars werd duidelijk dat elke student individueel de scriptie moet verdedigen in een vraaggelsgesprek met de beoordelaars. Het panel heeft daarvan geen verslaglegging aangetroffen in de beoordelingsformulieren. Na het beoordelen van de afstudeerdossiers door het panel werd tevens duidelijk dat de studenten een individueel verslag uitwerken ten aanzien van het afstuderen en hun individuele bijdrage aan het eindresultaat. Het panel heeft er vertrouwen in dat de individuele inbreng van beide studenten voldoende geborgd is, maar vraagt wel aandacht voor het beter vastleggen van de individuele beoordeling van studenten.

Het panel vindt daarnaast dat de beoordelaars op de beoordelingsformulieren meer gebruik moeten maken van de ruimte voor feedback en verantwoording van het cijfer. Het panel heeft verschillende formulieren aangetroffen waarbij geen uitleg werd gegeven over waarom de beoordelaars tot een bepaald oordeel kwamen. Het panel heeft overigens uit het gesprek met afgestudeerden vernomen dat zij na de presentatie voldoende mondelinge feedback van de beoordelaars krijgen en heel duidelijk weten waarom ze een bepaald cijfer hebben gekregen.

Ze konden het panel bijvoorbeeld aangeven wat ze nog hadden moeten doen om een hoger cijfer te behalen. Het panel heeft in de gesprekken vernomen dat de studenten voldoende feedback op de beoordeling krijgen en vraagt nu de aandacht van de opleiding voor het beter documenteren van deze feedback.

Afgestudeerden/werkveld

Het panel heeft met vertegenwoordigers van het werkveld over de opleiding en de afgestudeerden gesproken. De eerste lichter afgestudeerden heeft een korte presentatie gegeven voor de werkveldadviesraad om hen een indruk te geven van het niveau en van het type opdrachten waar de studenten aan werken.

De vertegenwoordigers van het werkveld vinden het opvallend dat studenten in een korte tijd een project goed kunnen toelichten. Studenten worden getypeerd als ondernemend, communicatief en kordaat.

De eerste lichter studenten is in studiejaar 2012-2013 afgestudeerd. Er zijn daarom nog geen gegevens over waar studenten terechtkomen na de opleiding.

Overwegingen en conclusie

Het panel is positief over het toetsstelsel van de opleiding. Studenten worden gedurende de opleiding met verschillende toetsvormen geconfronteerd en worden zowel in een groep als individueel beoordeeld. De opleiding heeft voldoende oog voor het individuele oordeel voor elke student, al kan de zichtbaarheid en de verslaglegging daarvan vergroot worden. De examencommissie heeft enkele taken gemandateerd aan de toetscommissie. De toetscommissie is sinds een jaar operationeel en is voortvarend van start gegaan met haar werkzaamheden. Het panel is positief over de afstudeerwerken die het panel beoordeeld heeft. Het cijfer van het panel kwam in de meeste gevallen overeen met het cijfer van de opleiding. Studenten werken aan actuele en zeer bruikbare vraagstukken. Wat het panel betreft mag het vraagstuk voor een afstudeerduo best iets uitdagender zijn. Het panel pleit daarin niet voor meer productie zoals informatie verzamelen, maar vooral voor meer oordeelsvorming. Studenten blijken moeite te hebben met het beschouwen van alle gevonden informatie en het daaraan verbinden van een conclusie die gerelateerd is aan de onderzoeksvraag. Het panel verwacht dat als de onderzoeksvaardigheden in het programma iets explicieter aan de orde komen, de studenten hier bij het afstuderen meer bedreven in zijn.

Het panel heeft een aantal aandachtspunten voor de opleiding benoemd waaronder: het beter vastleggen van een toelichting op een (individueel) oordeel, het toedelen van een formele rol aan de externe beoordelaar, alsmede bij het afstuderen meer aandacht voor oordeelsvorming en het kort en bondig kunnen formuleren.

Het panel is in de basis positief over de toetsing en het gerealiseerde niveau. Bovenstaande aandachtspunten zijn bedoeld als handreiking voor de opleiding om zich verder te kunnen ontwikkelen en te verbeteren.

Het panel komt op basis van bovenstaande overwegingen tot het oordeel **voldoende**.

3 Eindoordeel over de opleiding

Oordelen op de standaarden

Het visitatiepanel komt tot de volgende oordelen op de standaarden:

Standaard	Oordeel
1 Beoogde eindkwalificaties	Goed
2 Onderwijsleeromgeving	Voldoende
3 Toetsing en gerealiseerde eindkwalificaties	Voldoende

Overwegingen en conclusie

Standaard 1 (Beoogde eindkwalificaties) is het oordeel 'goed' beoordeeld. De standaarden 2 (onderwijsleeromgeving) en 3 (Toetsing en gerealiseerde eindkwalificaties) zijn met 'voldoende' beoordeeld. Het eindoordeel van een opleiding kan alleen 'goed' zijn als ten minste twee standaarden met 'goed' zijn beoordeeld, waaronder standaard 3, *Beoordelingskaders Accreditatiestelsel hoger onderwijs, NVAO (22 november 2011)*.

Het visitatiepanel beoordeelt de kwaliteit van de bestaande hbo-bacheloropleiding Bouwmanagement en Vastgoed van Avans Hogescholen als **voldoende**.

4 Aanbevelingen

Het panel raadt de opleiding aan de komende periode aandacht te besteden aan:

Standaard 2 Onderwijsleeromgeving

- De diepgang van enkele modules (Begroten en bewaken van investeringskosten en Bouwmethoden en constructies).
- Het monitoren van de studielast en daar waar mogelijk aanpassingen door te voeren
- Het versterken van de relatie met het lectoraat en de daaraan verbonden thema's (Lean, Green en het Building Information Model).
- Het vergroten van het aantal werkplekken voor studenten.
- Het communiceren van veranderingen naar aanleiding van evaluatieresultaten aan studenten.

Standaard 3 Toetsing en gerealiseerde eindkwalificaties

- Het beter vastleggen van een toelichting op een (individueel) oordeel.
- Het toedelen van een formele rol aan de externe beoordelaar of onafhankelijke docent.
- Bij het afstuderen meer aandacht voor oordeelsvorming.
- Het kort, bondig en in correct Nederlands kunnen formuleren.
- Het structureel handhaven van de kalibratiesessies bij het afstuderen, het panel vindt dit namelijk een positieve manier (en een goed voorbeeld) om de beoordelingen met elkaar te bespreken en hoopt dat de opleiding deze sessies blijft inzetten bij het afstuderen.

5 Bijlagen

Bijlage 1: Eindkwalificaties van de opleiding

0 ONDERNEMEN	
nr	omschrijving
0a	Signaleert marktontwikkelingen en speelt daarop in.
0b	Voert omgevings- en ondernemingsanalyses uit.
0c	Onderhoudt netwerken in de markt en met overheden.
0d	Is in staat om organisatieverandering en -verbetering vorm te geven.

De beroepsspecifieke competentie "Ondernemen (en markt benaderen)" is niet verwerkt in de domeincompetenties. Dit hiaat wordt niet gecompenseerd door de HBO-kwalificatie #9 (deze beschrijft de basiskwalificering voor managementfuncties).

De competentie Ondernemen is zeer relevant binnen het beroepsdomein van bouwmanagement en vastgoed. Daarom wordt deze competentie als pseudo- domeincompetentie toegevoegd.

1 INITIËREN: EISEN VOOR EEN ONTWERP ONTWIKKELEN	
nr	omschrijving
1a	In algemene zin: signaleert en onderzoekt een situatie die relevant is voor de ontwikkeling van een plan, product, systeem, advies of dienst, gericht op de inrichting en het gebruik van de ruimte en van de gebouwde omgeving.
1b	Ontwikkelt functionele prestatie-eisen voor een te maken ontwerp in de onderzochte situatie.
1c	Wint draagvlak voor deze eisen door ervoor te zorgen dat ze voldoen aan de behoeften en wensen van de opdrachtgever(s) en dat ze realiseerbaar zijn.
1d	(levert een bijdrage aan) Signaleren en onderzoeken van een (regionaal, stedelijk) gebied of locatie van grotere en kleinere omvang dat ontwikkeld kan worden, onderzoekt de mogelijkheden en geeft en beargumenteert in grote lijn ontwikkelingen in de vorm van het opstellen van (een) ontwikkelingsplan.
1e	Verricht marktonderzoek (vraag, commerciële exploitatie) en onderzoek naar maatschappelijke, natuurlijke, demografische, commerciële en juridische factoren t.b.v. (mogelijke) gebieds- of locatieontwikkeling (analyses m.b.t. wenselijkheid, haalbaarheid, return on investment etc.).
1f	Adviseert op basis van onderzoek t.a.v. bestemmingsgeoriënteerde aankoop en verkoop van grond/locaties t.b.v. (toekomstige) ontwikkeling.
1g	Draagt bij aan het brengen en binden van betrokken partners tot één gezamenlijke visie.

2 ONTWERPEN: EEN INTEGRAAL ONTWERP MAKEN EN VERANTWOORDEN	
nr	omschrijving
2a	Ontwerpt op basis van functionele prestatie-eisen oplossingsvarianten voor (deel)problemen.
2b	Verantwoordt keuzes.
2c	Integreert de oplossingen in een ontwerp dat voldoet aan gestelde kaders voor kwaliteit, budget, tijd en duurzaamheid.
2d	Brengt opdrachtgevers en opdrachtnemers bij elkaar.
2e	Draagt bij aan het maken van een programma van eisen voor een gebied of locatie.
2f	Ontwerpt/maakt op creative wijze bestemmingsgerelateerde ontwikkelingsmogelijkheden (draagt bij aan....) voor een gespecificeerd gebied of locatie (vgl. 1.d).
2g	Weegt alternatieven af, mede op basis van raadplegingen van een breed perspectief aan stakeholders en juridische, economische, maatschappelijke factoren (risico's).
2h	Komt na afweging van alternatieven tot één ontwikkelingsplan en legt verantwoording af over uitvoerbaarheid, economische, juridische en maatschappelijke factoren inclusief risico-analyse. Draagt dit plan met overtuiging en daadkracht uit bij de diverse betrokken actoren

3 SPECIFICEREN: EEN ONTWERP SPECIFICEREN	
nr	Omschrijving
3a	Werkt een gegeven ontwerp uit naar specificaties ten behoeve van de realisatiefase.
3b	Werkt vanuit een zo breed effectief en efficiënt mogelijk ingericht productie- of bedrijfsproces.
3c	Zet op basis van een vastgesteld gebiedsontwikkelingsplan het proces van specifieke ontwikkelingen (bestemmingen, indelingen, wijken, straten, gebouwen) in gang (daaragt bij aan het.....) tot het moment van uitvoering en draagt bij aan de zorgvuldige afweging en betrekking van het geheel aan maatschappelijke, verkeerstechnische, infrastructurerele, bouwtechnische, juridische en economische factoren. Vervult de rol vanuit de belangen van de opdrachtgever en ook als opdrachtnemer.
3d	Zet een ontwerp om in een programma/projectplan en organiseert de uitvoering.
4 UITVOEREN: HET UITVOERINGSPROCES STUREN EN BEWAKEN	
nr	Omschrijving
4a	Maakt op basis van de specificaties een uitvoeringsplan waarin de aspecten tijd, geld, kwaliteit, informatie, organisatie en risico zijn vastgelegd. (Draagt bij aan de inhoudelijke en organisatorische voorbereiding van de ontwikkeling van bouwprojecten of (stedelijke-)gebieden).
4b	Stuurt, bewaakt en evalueert het uitvoeringsproces aan de hand van het uitvoeringsplan.
4c	Optimaliseert het productie- of bedrijfsproces door het aanbrengen van verbeteringen of innovaties.
4d	Draagt bij aan de begeleiding, monitoring en bijstelling van de uitvoering op gebiedsniveau, wijkniveau, locatieniveau op basis van uitgewerkte deelplannen, contracten, werkafspraken, logistieke overwegingen etc.
5 BEHEREN: EEN BEHEERSPLAN IMPLEMENTEREN	
nr	omschrijving
5a	Adviseert de opdrachtgever op basis van relevante ontwikkelingen bij het bepalen van een strategie voor het beheren van objecten dan wel het handhaven van regelgeving in de gebouwde omgeving. Betreft bij deze overwegingen nadrukkelijk de bekende of waarschijnlijk lange termijn bestemming van het gebouw, de locatie of het gebied en de financieel economische gevolgen ervan, zowel vanuit het perspectief als beleggen in- en exploiteren van het betreffende vastgoed als vanuit het perspectief van projectontwikkeling met- of op de plaats van het betreffende vastgoed.
5b	Ontwikkelt een scenario (als gewenst toekomstbeeld) voor het duurzame gebruik en/of beheer van ruimte, infrastructuur en gebouwen.
5c	Stelt op basis van een gekozen beheersstrategie een onderhouds- of handavingsplan op, binnen de bestaande maatschappelijke, juridische en financiële kaders.
5d	Bewaakt de implementatie van het beheersplan.
5e	Optimaliseert het rendement van de objecten.

Bijlage 2: Overzicht opleidingsprogramma

OPLEIDING BOUWMANAGEMENT & VASTGOED – CURRICULUM-SCHEMA MAJOR VASTGOED

propedeuse				hoofdphase											
jaar 1				jaar 2				jaar 3				jaar 4			
blok P1	blok P2	blok P3	blok P4	blok B1	blok B2	blok B3	blok B4	blok B5	blok B6	blok B7	blok B8	blok B9	blok B10	blok B11	blok B12
theorie	theorie	theorie	theorie	stage	stage	theorie	theorie	theorie	theorie	stage	stage	minor	minor	afstud. proj.	afstud. proj.

blok P1		sp
project	Nederland 2030	3
cursus 1	juridische oriëntatie	2
cursus 2	structuurplan voor een gebied	2
cursus 3	analyseren van woonsituaties	2
cursus 4	inl. bouwmanagement en vastgoed	2
training 1	schriftelijk communiceren	1
training 2	statistisch rekenen	1
praktijk	praktijkweek P1	1
vsp/slb	vrije studiepntn, studieloopbaanbeg.	1

blok P2		sp
project	ontwerp een vakantiewoning	3
cursus 1	voorzonderz., stedelijke ontwikkeling	2
cursus 2	analyseren ruimtelijke ordening	2
cursus 3	bouwkundig rapport	2
cursus 4	begroten bewaken vd bouwkosten	2
training 1	presenteren	1
training 2	omgaan met data	1
praktijk	praktijkweek P2	1
vsp/slb	vrije studiepntn, studieloopbaanbeg.	1

blok P3		sp
project	ontwikkelen ve bestemmingsplan	4
cursus 1	verkavelen en grondexploitatie	2
cursus 2	verwerven projectlocaties	2
cursus 3	bouwmethoden en -constructies	2
cursus 4	project- en ondernemingsfinanciering	2
training 1	rapporteren	1
praktijk	praktijkweek P3	1
vsp/slb	vrije studiepntn, studieloopbaanbeg.	1

blok P4		sp
project	vastgoedontwikkeling	4
cursus 1	overeenkomsten	2
cursus 2	architectuur	2
cursus 3	gebouw en omgeving	2
cursus 4	investeringsselectie	2
training 1	spreek- en schrijfvaardigh. Engels	1
praktijk	praktijkweek P4	1
vsp/slb	vrije studiepntn, studieloopbaanbeg.	1

blok B3		sp
project	PPS gebiedsontwikkeling	4
cursus 1	rol van de overheid	2
cursus 2	regels in de stedenbouw	2
cursus 3	gebouwoopname & -onderhoudsplan	2
cursus 4	besluitvorming & procesmanagem.	2
training	argumenteren en onderhandelen	1
praktijk	praktijkweek B3	1
vsp/slb	vrije studiepntn, studieloopbaanbeg.	1

blok B4		sp
project	verbeteren en herbestemmen	4
cursus 1	goederenrecht	2
cursus 2	taxatieleer	2
cursus 3	integrale gebouwconcepten	2
cursus 4	org. ontwikkel-, bouw-, beheerproc.	2
training	netwerken en acquisitie	1
praktijk	praktijkweek B4	1
vsp/slb	vrije studiepntn, studieloopbaanbeg.	1

blok B5		sp
project	exploitatie- en beheerstrategie	4
cursus 1	rechtspersonenrecht	2
cursus 2	treasury management	2
cursus 3	uitvoeringsmethoden utiliteitsbouw	2
cursus 4	business ethics, m.v.o.	2
training	spreek- en schrijfvaardigh. Engels	1
praktijk	praktijkweek B5	1
vsp/slb	vrije studiepntn, studieloopbaanbeg.	1

blok B6		sp
project	strat. vastgoedbeheer, portfolioman.	4
cursus 1	fiscaal recht	2
cursus 2	city marketing	2
cursus 3	levenscyclus, duurzaam gebouw	2
cursus 4	marketing en strategie	2
training	onderzoeksvaardigheden	1
praktijk	praktijkweek B6	1
vsp/slb	vrije studiepntn, studieloopbaanbeg.	1

themalijn REGELGEVING

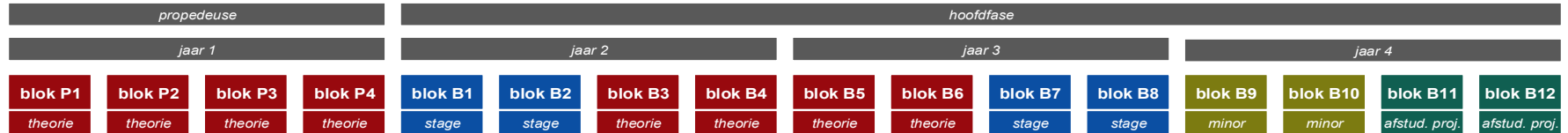
themalijn RUIMTE

themalijn TECHNIEK

themalijn BEDRIJFSKUNDE

sp: studiepunten

OPLEIDING BOUWMANAGEMENT & VASTGOED – CURRICULUM-SCHEMA MAJOR STEDENBOUWKUNDE

blok P1		sp
project	Nederland 2030	3
cursus 1	juridische oriëntatie	2
cursus 2	structuurplan voor een gebied	2
cursus 3	analyseren van woonsituaties	2
cursus 4	inl. bouwmanagement en vastgoed	2
training 1	schriftelijk communiceren	1
training 2	statistisch rekenen	1
praktijk	praktijkweek P1	1
vsp/slb	vrije studiepntn, studieloopbaanbeg.	1

blok P2		sp
project	ontwerp een vakantiewoning	3
cursus 1	voorzonderz, stedelijke ontwikkeling	2
cursus 2	analyseren ruimtelijke ordening	2
cursus 3	bouwkundig rapport	2
cursus 4	begroten bewaken vd bouwkosten	2
training 1	presenteren	1
training 2	omgaan met data	1
praktijk	praktijkweek P2	1
vsp/slb	vrije studiepntn, studieloopbaanbeg.	1

blok P3		sp
project	ontwikkelen ve bestemmingsplan	4
cursus 1	verkavelen en grondexploitatie	2
cursus 2	verwerven projectlocaties	2
cursus 3	bouwmethoden en -constructies	2
cursus 4	project- en ondernemingsfinanciering	2
training 1	rapporteren	1
praktijk	praktijkweek P3	1
vsp/slb	vrije studiepntn, studieloopbaanbeg.	1

blok P4		sp
project	vastgoedontwikkeling	4
cursus 1	overeenkomsten	2
cursus 2	architectuur	2
cursus 3	gebouw en omgeving	2
cursus 4	investeringsselectie	2
training 1	spreek- en schrijfvaardigh. Engels	1
praktijk	praktijkweek P4	1
vsp/slb	vrije studiepntn, studieloopbaanbeg.	1

blok B3		sp
project	stedelijke revitalisering	4
cursus 1	rol van de overheid	2
cursus 2	regels in de stedenbouw	2
cursus 3	stedebouw en schaalniveau's	2
cursus 4	besluitvorming & procesmanagem.	2
training	argumenteren en onderhandelen	1
praktijk	praktijkweek B3	1
vsp/slb	vrije studiepntn, studieloopbaanbeg.	1

blok B4		sp
project	stadsinbreiding	4
cursus 1	stedebouwkundige principes	2
cursus 2	inrichten van de openbare ruimte	2
cursus 3	levenscyclus, duurzame stedenbouw	2
cursus 4	gemeentelijk woonbeleid	2
training	netwerken en acquisitie	1
praktijk	praktijkweek B4	1
vsp/slb	vrije studiepntn, studieloopbaanbeg.	1

blok B5		sp
project	gebied, programma en functies	4
cursus 1	milieurecht	2
cursus 2	inrichting van het landschap	2
cursus 3	planologie/sociologie	2
cursus 4	infrastructuur van de stad	2
training	spreek- en schrijfvaardigh. Engels	1
praktijk	praktijkweek B5	1
vsp/slb	vrije studiepntn, studieloopbaanbeg.	1

blok B6		sp
project	herstructurering	4
cursus 1	regionale structuren, EU-regelgeving	2
cursus 2	stedebouw internationaal	2
cursus 3	sociologie van de stad	2
cursus 4	city marketing	2
training	onderzoeksvaardigheden	1
praktijk	praktijkweek B6	1
vsp/slb	vrije studiepntn, studieloopbaanbeg.	1

themalijn REGELGEVING
themalijn RUIMTE
themalijn TECHNIEK
themalijn BEDRIJFSKUNDE
sp: studiepunten

Bijlage 3: Deskundigheden leden visitatiepanel en secretaris

De heer drs. W.C. Verbaan, voorzitter

De heer Verbaan is ingezet vanwege zijn deskundigheid op het gebied van vastgoed. De heer Verbaan is lector Vastgoedeconomie aan Hogeschool van Amsterdam en partner van Synergie, organisatieadvies en -ontwikkeling. Hij is medeontwikkelaar van de master Urban Management aan Hogeschool van Amsterdam en master Projectmanagement aan Hogeschool Utrecht. Vanaf september is de heer Verbaan ook medeontwikkelaar van het curriculum Ontwikkeling Built & Environment aan Haagse Hogeschool. De heer Verbaan heeft vele publicaties en boeken op zijn naam staan en is geregeld spreker op bijeenkomsten. Voor deze visitatie heeft de heer Verbaan onze handleiding voor panelleden ontvangen en is hij aanvullend geïnstrueerd over het proces van visitatie en accreditatie in het hoger onderwijs en over de werkwijze van NQA.

Opleiding:

1971 – heden	Diverse managementcursussen en IT post-doctorale cursussen
1965 – 1971	Econometrie - Erasmus Universiteit Rotterdam
1964	Civiele Techniek - Technische Universiteit Delft

Werkervaring:

2010 – heden	Partner - Synergie organisatieadvies en -ontwikkeling
2009 – 2013	Lector Built & Environment - Hogeschool van Amsterdam, Vastgoedkunde
2004 – 2006	Directeur - Boer & Croon Ruimtelijke Investerings
1997 – 2004	Algemeen directeur (statutair) - Dura Vermeer Business Development BV
1991 – 1997	Interim manager - Diverse organisaties
1988 – 1991	Partner - INB Groep
1985 – 1988	Plaatsvervangend directeur - Amsterdam Stedelijk Vervoerbedrijf, GVB
1984 – 1985	Loco Secretaris-Generaal - Ministerie van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieu
1979 – 1985	Directeur Centraal Directoraat Financiën en Economische Zaken - Ministerie van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieu
1978 – 1979	Adviseur minister - Ministerie van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieu
1976 – 1978	Senior stafid en secretaris werkgroep Arbeidsmarkt - Nederlands Wetenschappelijke Raad voor Regeringsbeleid, WRR
1971 – 1976	Wetenschappelijk Medewerker Macro-economische politiek - Erasmus Universiteit Rotterdam

Overig:

- Toegevoegd lid Raad voor de Leefomgeving en Infrastructuur
- Adviseur EO Wijers Stichting
- Bestuurslid Platform Openbare Ruimte
- Commissaris Stichting Roges
- Commissaris Uwoon/voorzitter Vastgoedcommissie
- Commissaris Iterfidelis
- Lid Kenniskring Amsterdam

Publicaties (meer op aanvraag):

- "De bouw ontketent". Uitgeverij Blauwdruk. Samen met twee co-auteurs, 25-9-2013 verwacht
- "De architect van de 21E eeuw." De architect mei 2013.
- "Nieuw krachtenveld. Nieuw paradigma". Uitgeverij Blauwdruk, 2012

- "Het fenomeen stad". Hogeschool van Amsterdam, 2012
- "Ons financieringsmodel is outdated". Stedelijke Vitaliteit, Elba Media 2011
- "Virtueel ontwerpen maakt het werk anders", Cobouw 2011
- "Andere waardedragers nodig bij krimpende bevolking", Cobouw 2010
- "Wolk 777. Over crisis, krimp en duurzaamheid", met co-auteur G.Blauwhof, 2009 Uitgeverij Blauwdruk
- "Het roer moet om" Bouw IQ 2009
- "Duurzame logistiek" Verkeer in Beeld 2009
- "Megatrends in de Bouw". Regieraad Bouw, 2008
- Diverse hoofdstukken in handboeken. O.a. Management in Overheidsorganisaties.

De heer prof. dr. P. van Gool FRICS

De heer Van Gool is ingezet vanwege zijn domeindeskundigheid op het gebied van vastgoedeconomie en vanwege zijn inzicht in de internationale ontwikkelingen in dit werkveld; onder andere regelmatig als spreker op buitenlandse congressen. Bovendien heeft de heer Van Gool ruim 35 jaar onderwijservaring op reguliere basis bij de Universiteit van Amsterdam en Amsterdam School of Real Estate (ASRE) en geeft daarnaast gastcolleges bij de Universiteit van Antwerpen; Technische Universiteit van Berlijn; Universiteit New York; SPO (Stichting Pensioen Opleidingen); NVM; en Saxion Hogeschool Enschede. De heer Van Gool heeft te maken gehad met accreditaties van de faculteit FEB bij de Universiteit van Amsterdam en van die van de ASRE, evenals die van de ASRE door de (Britse) RICS organisatie. Voor deze visitatie heeft de heer Van Gool onze handleiding voor panelleden ontvangen en is hij aanvullend geïnstrueerd over het proces van visitatie en accreditatie in het hoger onderwijs en over de werkwijze van NQA.

Opleiding:

2003 – 2004	Interne MBA opleiding van SPF Beheer bij het IBO
1995 – 1997	Opleiding tot makelaar NVM/SOM
1987	Promotie tot doctor in de economische wetenschappen
1983	Banking & Financial Management Summer School van de City University Business School in Londen
1978	Doctoraalexamen economie aan de Vrije Universiteit
1967 – 1972	HBS-B

Werkervaring:

2003 – heden	Professor Real Estate Economics Finance Department, Amsterdam Business School, Universiteit van Amsterdam, en Amsterdam School of Real Estate
1998 – heden	Managing Director Real Estate (Hoofd onroerend goed / adjunct-directeur vermogensbeheer) SPF Beheer bv (Dutch Railways Pension Fund and the Pension Fund for the Public Transport in the Netherlands)
1988 – 2003	Assistant Professor and Fellow SBV (voorloper van Amsterdam School of Real Estate)
1996 – 1998	Associate director and Head development and acquisition Woningstichting Onze Woning and the public housing company Volkshuisvestinggroep Woonbron / Maasoevers in Rotterdam
1993 – 1996	Financieel Directeur Woningbouwvereniging Dr. Schaepman in Amsterdam en Woningstichting MGE in Rotterdam
1988 – 1993	Head Investor Relations and Economic Research Wereldhave NV
1979 – 1988	De Nederlandsche Bank NV

1979 – 1983	Head Capital Markets
1983 – 1987	Head Public Finance Section
1987 – 1988	Senior Economist International Affairs
1978 – 1979	Officier 300 Squadron Light Airplanes
1976 – 1977	Onderzoeker Banque Jordaan en Banque de Neuflyze, Schlumberger, Mallet in Parijs

Overig:

2012 – heden	Bestuurslid Vastgoedbeleggingsdatabase Stichting StiVad
2010	Benoeming tot Fellow van de Royal Institution of Chartered Surveyors (RICS)
2004 – heden	Lid beleggingscommissie pensioenfonds PNO Media
2003 – heden	Member education committee Royal Institution of Chartered Surveyors (RICS)
2003	Benoeming tot hoogleraar aan de UvA
2003 – heden	Voorzitter examencommissie Amsterdam School of Real Estate (ASRE)
2003 – heden	Lid van de Raad van commissarissen Woningstichting Bo-Ex - Utrecht
2003 – heden	Voorzitter beleggingscommissie NV Stedenfonds – Amsterdam
1995 – heden	Bestuurslid (penningmeester) van de stichting Blinden Penning en de stichting Werkverschaffing voor hulpbehoevende blinden

Publicaties (2012, meer op aanvraag):

- Gool, P. van, P. Jager, M. Theebe en R. M. Weisz (2012). Onroerend goed als belegging, (geheel herziene) 5e druk, Noordhoff-uitgevers.
- Gool, P. van, en P. Jager (2012). Beleggers slaan handen ineen, PropertyNL Magazine, nr. 10, June, p. 40 - 43.

Bijdragen aan wetenschappelijke conferenties, workshops en seminars in 2012:

- Gool, P. van (2012). Spreker op congres Verkoop corporatiewoningen, “Actualiteiten verkoop corporatiewoningen”, January 19.
- Gool, P. van (2012). Spreker op congres MIPIM. “Recent developments in Dutch real estate markets”, Cannes, March 6.
- Gool, P. van (2012). Spreker en dagvoorzitter op 13^e jaarcongres Stationslocaties, “Integrale aanpak van stationslocaties biedt meerwaarde”, Rotterdam, May 24.
- Gool, P. van (2012). Spreker op Nationaal Taxatiecongres 2012. “Zit er lucht in huidige vastgoedwaarden?”, Amsterdam, June 6.
- Gool, P. van (2012). Lecturer ERES conference. “On safari in Dutch real estate markets”, Edinburgh, Scotland, June 15.
- Gool, P. van (2012). Spreker op congres Financieel beleid voor Woningcorporaties. “Wat mag u wel en niet van een pensioenfonds verwachten?”, Utrecht, September 20.
- Gool, P. van (2012). Spreker op 12e Nationaal symposium Woningcorporaties: “Nieuwe investeringruimte door samenwerking met een pensioenfonds”, October 10, Nieuwegein.
- Gool, P. van (2012). Spreker en dagvoorzitter op congres Financiële sturing bij woningcorporaties, “Inleiding; hoe corporaties te sturen?”, Utrecht, December 19.

Prijzen en nominaties in 2012:

- Gool, P. van (2012). VOGON / Property NL: 2e prijs voor als best beoordeelde vastgoedpublicatie voor artikel “Waarde structureel leegstaande kantoren”, verschenen in Real Estate Research Quarterly, December 2011.
- Gool, P. van (2012). Genomineerd als vastgoedman van het jaar door het magazine Vastgoedmarkt.

De heer ir. P. Lubbers

De heer Lubbers is ingezet vanwege zijn domein- en werkvelddeskundigheid. Door zijn werkervaring heeft de heer Lubbers een grote kennis van de bouw- en vastgoedbranche. Hij heeft meegewerkt aan de ontwikkeling van verschillende wooncomplexen voor speciale doelgroepen en woonwijken algemeen. De heer Lubbers heeft auditdeskundigheid opgedaan tijdens de vele visitaties bij vastgoed en bouwkunde gerelateerde faculteiten van diverse hogescholen en in 2010 heeft hij deelgenomen aan de visitatie van de opleiding Bouwkunde aan de University of the Netherlands Antilles op Curaçao. De heer Lubbers heeft deelgenomen aan de NQA auditortraining Hoger Onderwijs in samenwerking met Lloyd's Register. Voor deze visitatie heeft de heer Lubbers onze handleiding voor panelleden ontvangen en is hij aanvullend geïnstrueerd over het proces van visitatie en accreditatie in het hoger onderwijs en over de werkwijze van NQA.

Opleiding:

2006 – 2009	Executive MBA voor de Bouw, gegeven door TSM Business School (Enschede) en TopTech Delft, een samenwerking van de Universiteiten van Twente en Delft
2001 – 2003	Open Universiteit Bedrijfskunde (niet afgerond)
2003	Masterclass Strategische Projectontwikkeling, postdoctorale opleiding Academie van Management van de Rijksuniversiteit Groningen
1992 – 1997	Technische Universiteit Eindhoven, bouwkunde. Specialisatie BPU (Bouw Productie en Uitvoering), afstudeerdifferentiatie productietechniek/innovatieve bouwtechniek
1986 – 1992	Atheneum

Werkervaring:

2003 – heden	Diverse functies bij Woonzorg Nederland te Amstelveen:
2003 – 2005	projectontwikkelaar
2005 – 2006	teamcoördinator Midden en Zuid Nederland
2006 – 2013	MT-lid en teammanager Midden en Oost Nederland
2013 – heden	Manager transitie Projectontwikkeling
2013 – heden	Regisseur Vastgoedontwikkeling
2002 – 2003	Ontwikkelingsmanager bij Altus Advies en Ontwikkeling b.v. te Houten
2001 – 2002	Projectleider bij BOAG b.v. te Rotterdam
2000 – 2001	Projectleider bij An Archi b.v. te Delft
1997 – 2000	Projectleider bij Bouwteam General Contractors b.v. te Delft

Cursussen:

2006	Cursus mediatraining door W. Egels
2005	Cursus BTW en overdrachtsbelasting door Price Waterhouse Coopers
2005	Cursus bouwrecht, gegeven door Hoge van den Broek advocaten
2002	Management Development traject van Woonzorg Nederland door Rijnconsult
2002	Financieel Management bij de Open Universiteit Nederland
2001	Projectmanagement bij de Open Universiteit Nederland.
1999	MS-Project bij Kooijmans bedrijfsopleidingen
1997	Vergader- en discussietechnieken bij het Centrum Taal en Techniek aan de TUE
1997	Conflicthantering en Leidinggeven bij Stichting Inter Kommunikatie

Nevenactiviteiten:

2012 – heden	Gecommitteerde examens Hogeschool Rotterdam: Bouwkunde en Civiele Techniek
1998 – 2001	Gastdocent aan de Technische Universiteit Eindhoven, faculteit bouwkunde, vakgroep Bouw Productie en Uitvoering.

De heer B. Werz Ba

De heer Werz is ingezet als studentlid. Hij volgt de hbo-bacheloropleiding Bouwmanagement & Vastgoed bij Hogeschool Inholland. De heer Werz is representatief voor de primaire doelgroep van de opleiding en beschikt over studentgebonden deskundigheden met betrekking tot de studielast, de onderwijsaanpak, de voorzieningen en de kwaliteitszorg bij opleidingen in het domein. Voor deze visitatie is de heer Werz aanvullend individueel geïnstrueerd over het proces van visitatie en accreditatie in het hoger onderwijs en over de werkwijze van NQA.

Opleiding:

2010 – heden HBO- Bouwmanagement & Vastgoed – Hogeschool Inholland
2004 – 2008 MBO- Middenkaderfunctionaris Bouw en Infra

Werkervaring:

2013 – heden Winkel van Sinkel – Utrecht - Horecamedewerker en zelfstandige banqueting medewerker
2009 – 2013 Lavos Aircraft – Schiphol - Supervisor, planning and controleur
2009 – 2011 Basaal Markthandel – Eigen markonderneming
2008 – 2009 ACME Constructions - Tanzania, Afrika - Werkvoorbereiding en procesleider

Mevrouw ing. I.J.M. de Jong

Mevrouw De Jong is ingezet als NQA-auditor. Zij is sinds 2005 werkzaam als auditor en adviseur bij NQA. Zij is ervaren in het uitvoeren van visitatie- en adviestrajecten in het hoger onderwijs. Daarnaast is zij betrokken bij interne projecten van NQA, zoals de standaardisering van interne bedrijfsprocessen, de bijbehorende logistieke processen en digitalisering. Mevrouw De Jong adviseert daarnaast bij het opstellen en implementeren van een integraal kwaliteitszorgsysteem. En zij heeft een auditsysteem voor een scholingsfonds ingericht. Ook is zij verantwoordelijk voor de panelsamenstelling voor visitaties. Sinds 2010 is accountmanagement onderdeel van haar takenpakket. Vanuit haar opleiding en ervaring heeft mevrouw De Jong kennis van organisatorische, didactische en onderwijskundige processen. Mevrouw De Jong heeft deelgenomen aan de NQA-auditortraining Hoger Onderwijs. In 2010 heeft zij deelgenomen aan de NVAO-training en is zij gecertificeerd secretaris.

Opleiding

2012 – 2013 Post-hbo leergang Bedrijfskunde verkort bij Avans+
2000 – 2004 Educatie- en Kennismanagement in de Groene Sector aan de Stoas Hogeschool te Den Bosch.

Werkervaring

2005 – heden Netherlands Quality Agency, auditor/adviseur.
2004 – 2005 Essent, dossieranalist, afdeling debiteuren en incasso.
Sogeti Nederland B.V., administratief medewerker, afdeling offerteafhandeling.
2003 – 2004 Afstudeerstages:
Onderzoek naar de adviesbehoefte van stagebieders binnen de bloemenbranche.
Uitkomsten in een onderzoeksrapport gepresenteerd aan Aequor.
Nieuwe structuur aangebracht in avondopleiding voor Dutch Flower Arranger en de daarbijbehorende docenten- en studentenhandleidingen geschreven.
2000 – 2004 Diverse stages in het Middelbaar Beroepsonderwijs als docent en lesstofontwikkelaar.

Bijlage 4: Bezoekprogramma

12 november

12.30 – 13.30	Lunch & kennismaking
13.30 – 16.00	Materiaalbestudering
16.00 – 16.30	Spreekuur ¹ en rondleiding (panel splitst op)
16.30 – 18.30	Materiaalbestudering en voorbereiden gesprekken

13 november

08.30 – 09.15 uur Blok Inhoud I Afstuderen

Naam	titel	fte	Studieonderdelen	Specifieke taken
Marc van Dun	Ing.	1,0	Bouwtechniek	opleidingscoördinator en Kerndocent
Bart van Berkel	Ir.	1,0	Bouwtechniek 1 ^e , 2 ^e , 3 ^e studiejaar	Kerndocent
Jaap Korteweg	Drs.	1,0	Bedrijfskunde 1 ^e , 2 ^e , 3 ^e en 4 ^e studiejaar	Kerndocent, lid Opleidingscommissie
Leo van Beek	Ing/AvB	0,4	Stedenbouw 1 ^e , 2 ^e , 3 ^e en 4 ^e studiejaar	Kerndocent
Joop de Zwart	Drs.	1,0	Bedrijfskunde	Kerndocent / Onderzoek/lectoraat
Adrie van Kessel	Mr. Ir.	0,5	Recht/themaliijn juridisch	Kerndocent
Perry van Happen			Extern deskundige	Allez Roosendaal, corporatie

09.30 – 10.15 uur Blok II Afstudeerfase: alumni en afstudeerstudenten

Naam	
Joost Quirijnen	alumnus
Tom Schellekens	afstudeerstudent
Mattias de Bruin	afstudeerstudent
Aniek Jochems	afstudeerstudent
Joris de Smet	afstudeerstudent

10.30 – 11.15 uur Blok III Propedeuse en Hoofdfase

Namenlijst gespreksdeelnemers studenten propedeuse en hoofdfase Bouwmanagement en Vastgoed 13 november 2013

Naam	propedeuse	2 ^e studiejaar	3 ^e studiejaar
Aziza Hamdine	x		
Roger Scipio	x		
Mandy Helmhout		x	
Willem Froeling		x	
Jeffrey Geelen			x
Bart Fransen			x

¹ Er hebben zich geen studenten of docenten op het spreekuur gemeld.

11.30 – 12.15 Gesprek met docenten

Namenlijst gespreksdeelnemers / docenten Bouwmanagement en Vastgoed september 2013						
	Docent	titel	fte	% deel aanstelling in BMV	studieonderdelen	Specifieke taken
1	Marc van Dun	Ing.	1,0	100	Bouwtechniek	opleidingscoördinator en Kerndocent
2	Leo van Beek	Ing. / AvB	1,0	100	Stedenbouw / bouwtechniek jaar 1/m/ 4	Kerndocent
3	Bart van Berkel	Ir.	1,0	40	Bouwtechniek 1 ^e , 2 ^e , 3 ^e studiejaar	Kerndocent
4	Willem Ellenbroek	Bach.HRM	1,0	100	Bedrijfskunde / bouwtechniek	Kerndocent, stagebegeleiding en -coördinatie
5	Adrie van Kessel	Mr. Ir.	0,5	60	Recht en regelgeving 1 ^e , 2 ^e 3 ^e en 4 ^e studiejaar	Kerndocent
6	Jaap Korteweg	Drs.	1,0	90	Bedrijfskunde 1 ^e , 2 ^e , 3 ^e en 4 ^e studiejaar	Kerndocent, lid Opleidingscommissie
7	Stans Wijn – Smeets	Drs.	0,8	50	Communicatie	Kerndocent / Coördinator studieloopbaanbegeleiding
8	Joop de Zwart	Drs.	1,0	50	Bedrijfskunde	Kerndocent / Onderzoek/lectoraat

12.15 – 13.15 uur: lunchpauze panel**13.15 – 14.00 uur 1e gesprek met opleidingsmanagement**

Namenlijst gespreksdeelnemers management/opleidingscoördinatie Bouwmanagement en Vastgoed			
René Tönissen	Ir.	1,0	Directeur Academie voor Bouw en Infra
Corné Verhees	Dr. Ir.	1,0	Adjunct-directeur Academie voor Bouw en Infra
Marc van Dun	Ing.	1,0	Opleidingscoördinator en Kerndocent

14.15 – 15.00 uur Blok Borging

Namenlijst gespreksdeelnemers / docenten Bouwmanagement en Vastgoed september 2013						
	Docent	titel	fte	% deel aanstelling actief in BMV	studieonderdelen	Specifieke taken
1	Joost Overeem	Drs.	1,0	90	Bedrijfskunde	Lid Toetscommissie
2	Ted de Keijzer	Ir.	1,0	20		Lid Examencommissie
3	Jaap Korteweg	Drs.	1,0	100	Bedrijfskunde	Lid Opleidingscommissie
4	Ella Braat	Ir.	1,0	10	Bouwfysica	Lid Onderwijscommissie AB&I(curriculumcommissie)

**15.15 – 15.45 uur Extra gesprek met een delegatie van de werkveldadviescommissie
Bouwmanagement en Vastgoed**

**Namenlijst gespreksdeelnemers werkveldadviescommissie Bouwmanagement en Vastgoed
september 2013**

	Naam	Titel	Werkgever	functie
1	Frank Homburg	Ir.	Bouwbedrijf Pennings /voorheen BAM Vastgoed	Directeur
2	Walter Issing	Ing.	Kadans Vastgoed te Haaren	Directeur
3	Sonja van der Beek	Ir.	Gemeente 's-Hertogenbosch	Hoofd afdeling
4	Jeroen Harbers	Ing.	WonenBreborg Breda/Tilburg	Senior Consultant Strategie en Beleid

16.45 – 17.30 uur: 2e gesprek opleidingsmanagement, inclusief afronding

**Namenlijst gespreksdeelnemers management/opleidingscoördinatie Bouwmanagement en
Vastgoed 13 november 2013**

René Tönissen	Ir.	1,0	Directeur Academie voor Bouw en Infra
Corné Verhees	Dr. Ir.	1,0	Adjunct-directeur Academie voor Bouw en Infra
Marc van Dun	Ing.	1,0	Opleidingscoördinator en Kerndocent
Carel Geenen	Ir.	0,4	Coördinator accreditatie BMV
Jaap Kortweg	Ir.	1,0	Kerndocent
Willem Ellenbroek	Bach.HRM	1,0	Kerndocent
Bart van Berkel	Ir	1,0	Kerndocent
Joop de Zwart	Drs.	1,0	Kerndocent
Ella Braat	Ir.	1,0	Voorzitter Onderwijscommissie
Joost Overeem	Drs.		Lid toetsingscommissie
Ted de Keijzer	Ir.	1,0	Lid examencommissie

Bijlage 5: Bestudeerde documenten

Basisdocument AB&I, 2009

Onderzoek kennisbehoefte in de Bouw en Civieltechnische sector in Midden Brabant en 's Hertogenbosch, Hobéon, 2006.

Portfolio-analyse bouwopleidingen Avans hogeschool, C. Geenen, maart 2008

Analyse bouwopleidingen: Ballast-Nedam, BAM, Hurks Vastgoed, Heijmans Vastgoed, Kadans, WonenBreborg, Cofier Vastgoed, Bouwfonds.

Notitie afstemming opleiding Bouwmanagement en Vastgoed Hogeschool Inholland versus Avans Hogeschool. van ir. C. Geenen, maart 2013

Notulen Werkveldadviescommissie resp. Werkveldadviesraad

Verslagen werkoverleg docententeam BMV

Bijlagen bij de kritische reflectie

Onderwerp 1 Beoogde eindkwalificaties

- De eindkwalificaties van de opleiding;
- Het concreet gebruikte nationale kwalificatieraamwerk of domeinspecifieke referentiekader;
- Een inzicht in de relatie van de eindkwalificaties met (bijvoorbeeld) de Dublin-descriptoren, voor zover het betreffende kwalificatieraamwerk hierin niet voorziet.

Onderwerp 2 Onderwijsleeromgeving

- Documenten met betrekking tot het curriculum (bijvoorbeeld studiegids), waarin zijn opgenomen:
 - een beknopt curriculumoverzicht, waarin de opbouw van de studie jaren overzichtelijk is weergegeven, inclusief het aantal studiepunten (EC) per onderdeel;
 - beschrijvingen van onderwijsseenheden, waarin zijn vermeld: eindkwalificaties, leerdoelen, beknopte inhoud, voorgeschreven literatuur, werkvormen, toetsvormen, studiepunten en docent;
 - de literatuurlijst (verplichte en aanbevolen literatuur);
- De Onderwijs- en Examenregeling.
- Een samenvattend overzicht van de docenten (dus geen cv's) met informatie over:
 - naam, functie, omvang aanstelling;
 - opleidingsachtergrond en graad;
 - vakspecifieke kennis;
 - onderwijskundige en didactische kwalificaties;
 - kennis van, ervaring in en relaties met de beroepspraktijk.

Onderwerp 3 Toetsing en gerealiseerde eindkwalificaties

- Documenten waaruit blijkt:
 - hoe de kwaliteit van de toetsen en beoordeling wordt geborgd;
 - dat de toetsen en beoordeling valide en betrouwbaar zijn;
- Stage- en afstudeerhandleidingen;

- Overzichtslijst met alle afstudeerwerken van de laatste twee jaren/cohorten (of portfolio's en/of werkstukken waaruit het door de student bereikte eindniveau kan worden afgeleid) met daarop vermeld: de naam van de student, het studentnummer, de afstudeerdatum, de variant en de locatie van de opleiding, de behaalde resultaten in de afstudeerfase (cijfer beoordeling eindwerkstuk, cijfer mondelinge verdediging, eindcijfer afstuderen), de aanwezigheid van de ingevulde en ondertekende beoordelingsformulieren;
- Vier afstudeerproducten met gemotiveerde beoordelingen die de opleiding heeft geselecteerd, evenwichtig gespreid in een range van net voldoende tot zeer goed.

Documenten ter inzage tijdens het visitatiebezoek

Onderwerp 1 Beoogde eindkwalificaties

- Documenten over internationale kwalificatieraamwerken of domeinspecifieke referentiekaders, voor zover die zijn gebruikt.

Onderwerp 2 Onderwijsleeromgeving

- Onderwijsbeleidsplan en toetsbeleidsplan;
- Onderzoeksbeleidsplan;
- Een representatieve selectie (spreiding in vakgebieden) uit het studiemateriaal, zoals:
 - readers, syllabi en essentiële boeken;
 - moduleboeken en handleidingen of studiewijzers;
 - projectopdrachten en studentproducten;
- Toegang tot de elektronische leeromgeving;
- Verslagen van overleg in relevante commissies en/of organen.

Onderwerp 3 Toetsing en gerealiseerde eindkwalificaties

- Een representatieve selectie (spreiding in vakgebieden en in beoordeling) van toetsopgaven en feitelijk gemaakte tussentijdse en afsluitende toetsen, werkstukken, opdrachten, beroepsproducten, stageverslagen et cetera en de beoordeling daarvan;
- De tentamens/toetsen of portfolio's waarin onderdelen van het programma op eindniveau zijn beoordeeld van de vier alumni die de opleiding geselecteerd heeft. Van alle geselecteerde afstudeerwerken liggen de cijferlijsten van de alumni ter inzage;
- Documenten, verslagen en reglementen van de examencommissie, de toetscommissie, de opleidingscommissie en/of andere relevante commissies, inclusief de samenstelling ervan;
- Alle geselecteerde afstudeerproducten uit de overzichtslijst (zie 6.1), inclusief beoordelingen.

Overig

- Samenvatting en analyse van recente evaluatieresultaten en relevante managementinformatie;
- Documentatie over student- en docenttevredenheid.

Bijlage 6: Overzicht bestudeerde afstudeerwerken

Hieronder een overzicht van de studenten van wie het panel de afstudeerwerken heeft bestudeerd. Conform de regels van de NVAO zijn alleen de studentnummers opgenomen.

Selectie opleiding:

2027707 & 2029528

2033940 & 2034939

2034018 & 2033352

2033989 & 2034384

In 2013 zijn de eerste studenten afgestudeerd. Gezien de aantallen heeft het panel alle overige scripties bestudeerd:

2034446

2032355 & 2033947

2026435 & 2033950

2034298 & 2034243

2030289 & 2033374

2003373 & 2020218

2030870 & 2033968

Bijlage 7: Verklaring van volledigheid en correctheid

Netherlands Quality Agency

Betreffende de visitatie van de opleiding:

Bouwmanagement en Vastgoed

Instelling: AVANS Hogeschool.

Visitatiedatum: 12 en 13 november 2013

Ondergetekende: *drs. R.A.M. Tönissen MME*

vertegenwoordigend het management van de genoemde opleiding,

in de functie van: *directeur Academie voor Bouw en Infra*

verklaart hierbij dat alle informatie ten behoeve van de visitatie van de genoemde opleiding in volledigheid en correctheid ter beschikking wordt gesteld, *waaronder informatie over alternatieve afstudeerroutes die momenteel en/of gedurende de afgelopen 6 jaar (hebben) bestaan*, zodat het visitatiepanel tot een op juiste feiten gebaseerde oordeelsvorming kan komen.

Handtekening:

A handwritten signature in black ink, appearing to be 'R.A.M. Tönissen', written over a horizontal line.

Datum: *8-10-2013*